

corpoereo, sicut licet ab inferioribus ascendere ad superiora, ita licet argumentari ab eo quod est primum movens corporeum movens omnia corpora, ad illud quod est primum movens omnium agentium secundorum movens omnia secunda agentia.

ARTICULUS III.

Secunda ratio quam Theologi & Philologhi concludere solent Deum esse, est talis. Omne quod moveatur ab alio moveatur: nihil enim moveatur nisi secundum quod est in potentia ad illud ad quod moveatur: moveat autem aliquid secundum quod est alii. Moveare enim nihil aliud est quam educere aliquid de potentia in actum. De potentia autem non potest aliquid reduci in actum nisi per aliquid ens in actu, &c. Non est autem possibile ut idem si simul in actu & in potentia secundum idem, sed secundum diversa, &c. Impossibile est ergo quod secundum idem & eodem modo aliquid ut movens & motum, vel quod moveat seipsum: omne ergo quod moveatur oportet ab alio moveri. Si ergo id a quo moveatur, moveatur, oportet & ipsum ab alio moveri; & illud ab alio: hic autem non est procedere in infinitum: quia sic non esset aliquid primum movens, & per consequens nec aliquid aliud movens, quia movens secunda non mouerent nisi per hoc quod sunt mota a primo movente, si tria non sunt baculus non moveatur nisi per hoc quod est motus a movente mano: ergo necesse est devenire ad aliquid primum nisi movens, quod a nullo moveatur, & hoc omnes, intelligunt Deum. Ita ratiocinatur S. Thom. i. p. quæst. 2. art. 3. & lib. 1. contra Gent. cap. 1. item opusc. 3. cap. 3. qui concludit cap. 4. Deum moventem omnia esse immobilem. His adde quod D. August. lib. 5. de Genesi ad litteram capite 20. de Deo dicit quod moveat occulta potentia universam creaturam suam. Et lib. 8. cap. 20. 21. & 26. Moveat per tempus creaturam spiritualem, moveat etiam per tempus & locum creaturam corporalem, ut ex motu naturas quas intrinsecus substituit etiam extrinsecus administraret. Valde ergo appositis loquuntur qui Deum ideo motorem appellant, qui moveat cetera moventia, quandoquidem in eo sermone non solum sequuntur Philosophos sed etiam Theologos, imo & Theologorum Principes SS. August. & Thom. Cum hac autem secunda ratione fore coincidit ea quam eximius Dominus Magister noster Gulielmus Estius adferat pro ratione quadragesima ad probandum effectum gratiae Dei non esse moralem & usoriam, sed realem & Physicam. Cujus verba sub nomine Doctoris gravissimi citata leguntur in quadam libello anonymo Duaci nuper impresso, sed quia longè aliter habent dictata quam ego & alij illius gravissimi Doctoris discipuli scripsimus, quam in eodem libello recitentur: Ideo & Magistri inci consulis honoris, & sententiarum veritati & integritati studens, mutationem & omissionem verborum paucis indicabo. Eius dictata sic habent. *Quadragesima eaq[ue] ultima ac efficacissima (sc. ratio est) ex universaliter operatione Dei tanquam prima ac suprema causa primique motoris respectu omnium effectuum & motuum procedentium a quibuscunque causis secundis: Negre enim in toto creatura Deus alios quidem effectus producit causalitate quidem Physica, alios vero causalitate morali, sed omnes omnino effectus producit perfectissimo causalitatibus modo. i. tanquam causa principaliter & primo operans, & per causas secundas naturales, sive per liberas operatur. Cum igitur sub universaliter operatione Dei continueatur operatio gratiae ejus per Sylv. de motione primi motoris.*

Christum quam in nobis, ea qua ad salutem vita aeterna pertinent, operatur: manifestum est etiam illam operationem iuxta dictum perfectissimum causandi modum respectu suorum omnium effectuum efficacem esse. Verba autem libelli sic sonant. *Quadragesima & efficacissima ratio est qua sumitur ex universale Dei operatione tanquam prima & universalis causa, primisque motoris respectu omnium effectuum & motuum procedentium a quibuscunque causis secundis, omnes enim ift Deus producit perfectissimo causalitatibus modo, id est tanquam causa simpliciter & principaliter operans, sive per causas secundas naturales, sive per liberas operatur. Cum igitur sub universaliter operatione continueatur operatio gratiae per Christum quam scilicet in nobis ea que ad salutem pertinent, operatur, manifestum est etiam illam operationem iuxta predictum perfectissimum causandi modum respectu suorum omnium effectuum efficacem esse. In quibus, prima mutatio est, quod ubi gravissimus Doctor dicit (supreme) substitutum (universalis) quod licet possit sumi sic ut causa universalis & suprema sint eadem; retinendum tamen fuit vocabulum à suo auctore dictatum. Deinde causa suprema plus aliquid innuit quam causa universalis, cum non repugnet causa universalis qua non est suprema determinari à causa particulari, repugnat autem causa suprema determinari ab inferiori. Si enim est suprema, ergo est suprà omnes, ideoque omnes sunt illi subjectae, ipsa autem nulli. Ex eo autem quod sit universalis, hoc præcisè non sequitur, cum universalis ut talis sit qua ad multis particularibus effectus specie distinctos si extendit, sive à causis medijs pendeat, sive non. Sic sol est causa universalis etiam si pendeat ab his inferioribus. Secunda mutatio, est hujus sententiae omissionis (neque enim in tota creatura Deus alios quidem effectus producit causalitate quidem Physica, alios vero causalitate morali, sed.) Hæc autem sententia plurimum habet roboris contra opinionem omnitem. Si enim Deus non producit effectus aliquos quidem causalitate physica, alios vero causalitate morali, sed omnes omnino causalitate physica, ergo quando Deus per gratiam suam efficaciam operatur in nobis opera nostra, non operatur illa per efficaciam moralem, sive per nudas illustrationes & suavationes congruas, sed physica ac reali causalitate, seu ut loquitur idem gravissimus Doctor perfectissimo causalitatis modo. Quem modum explicans dicti libelli auctor (id est inquit) tamquam simpliciter & principaliter operans. Verum hæc est tercia eaque notabilis immutatio: Doctor enim sic habet id est tamquam causa principaliter & primo operans. Ita autem longe diversa sunt, cum citator ille admittat Deum simpliciter & principaliter operari, neget autem quod primo; & quia negat quod primo operetur, ideo illud primo mutavit in simpliciter. Si respondeatur verba ut alio pertinientia fuisse citata id est que recte potuisse illa omitti. Respondeo verba tanti Doctoris non debuisse multe citari, omisssis praesertim illis quæ materiam controversam confirmant plurimum. Sed hæc sufficiant, dicta non in reprehensionem personæ cuiusquam, sed in magistri mei defensionem, & malæ citationis detectionem, ne lector verbis allegatis deceptus arbitretur predictum Doctorem sentire quod Deus principaliter quidem operetur, sed non primo. Quod autem primo operetur probabit nostra tertia ratio qua talis est.*